

5. Гаврилюк О.В. Іноземне інвестування і структурна трансформація в країнах перехідної економіки// Фінанси України. – 1998, № 7. – С. 54-66.
6. Ф. Рут, Філіпенко А. Міжнародна торгівля та інвестиції. – К.: Основи, 1998. – 743 с.
7. Брыль Р. Восхищение Восточной Европой// Украинская Инвестиционная Газета. – 2002, № 22. – С. 4.
8. Кізима Т.О. Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку// Фінанси України. – 2001, № 10. – С. 118-125.
9. Инвестиционная деятельность в регионе/ А.И. Амоша, Н.И. Иванов, Л.И. Чередник и др. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. – 60 с.
10. Колосов О.Є. Деякі аспекти державного управління залученням іноземних інвестицій в економіку України// Економіка України. – 1998, № 11. – С. 27-36.
11. Малій І.Й. Іноземні інвестиції: Зарубіжний досвід стимулювання. Шляхи залучення в економіку України. – К.: НДФІ, 1999. – 45 с.
12. Україна у цифрах у 2002 році/ Державний комітет статистики України: За ред. О.Г. Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головкин. – К.: Консультант, 2003. – С. 48-150.
13. Dunning John H. The Eclectic Paradigm of International Production: A Restatement and some possible Extensions// Journal of International Business Studies. – 1988. – Spring. – P. 1-31.
14. Ширмер Я. Прямі зовнішні інвестиції та економічне зростання// Економіст. – 2000, № 3. – С. 33-37.
15. Вступление КНР в ВТО обернулось ростом импорта капитала// Лента новостей УФС. – Киев, 2002. – [Цит. 2002, 14 лютого]. – Доступно с: <<http://www.ufs.kiev.ua>>.
16. Захарін С.В. Податкові важелі державного регулювання іноземних інвестицій// Фінанси України. – 2000, № 7. – С. 94-102.
17. Даниленко А.А. Тенденції і перспективи прямого іноземного інвестування у промисловість України// Фінанси України. – 2000, № 8. – С. 50-55.
18. Дубровський В. За допомогою пільг можна залучити інвестиції, від яких погано тхне// Галицькі контракти. – 2001, № 51. – С. 13.
19. Ліманський А. Тенденції в надходженнях прямих іноземних інвестицій в Польщу// Регіональна економіка. – 2002, № 4. – С. 237-243.
20. Клименко И. Инвестиционная история// Компаньон. – 2000, № 26. – С. 9-11.

УДК 338.27:332.1

Доц. Ф.А. Важинський, канд. екон. наук – ІРД НАН України; доц. І.Ф. Коломієць, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ОСНОВНІ МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Розглянуто основні методи прогнозування соціально-економічного розвитку регіону. Для ефективного застосування даних методів прогнозування необхідний цілеспрямований аналіз існуючої інформаційної бази і визначення її придатності.

Doc. F.A. Vazhynsky – IRR NASU; doc. I.F. Kolomiyets – USUFWT

Basic methods of prognosis of social-economic development of region

In article basic methods of prognosis of social-economic development of region are described. The purposeful analysis of existing information base and definition of its suitability is necessary for an effective utilization of the given methods of forecasting.

У сучасних умовах у процесі розробки прогнозів важливого значення набуває подальший розвиток і вдосконалення методології прогнозування. Методологічні питання прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів ще далекі від оптимального вирішення. Складнощі полягають в тому, що розвиток не може бути зведений до кількісного збільшення показників, а обов'язково передбачає структурні зміни. Розвиток включає появу нових еле-

ментів, а глибока структурна перебудова обов'язково характеризується тим, що такі елементи, які до деякого часу не мали важливого значення, виходять на ключові позиції і істотно впливають на процеси соціально-економічного розвитку регіонів.

Основним завданням у прогнозуванні соціально-економічного розвитку регіону є визначення кількісних параметрів і показників розвитку регіональної системи у перспективі. Можуть розглядатися два типи прогнозів: загальноекономічні прогнози розвитку регіональної системи в цілому і прогнози розвитку окремих галузей і сфер регіонального господарства. Основою загальноекономічних прогнозів є розроблення сценаріїв перспективного розвитку, в основу яких повинні бути покладені вірогідні ситуації майбутнього розвитку самої регіональної системи, її взаємозв'язки з іншими системами.

У рамках загальноекономічного прогнозу повинні визначатись найбільш загальні показники, які можуть служити орієнтирами для подальшої розробки окремих програм. Ці дані можуть бути інформаційною основою для прогнозування розвитку окремих ланок регіональної системи.

Важливою особливістю прогнозування соціально-економічного розвитку є необхідність прогнозування регіонального розвитку не просто як самостійної системи, але як частини національної економіки. У системі управління національною економікою та розвитком регіональних соціально-економічних систем особливе значення належить довготерміновим прогнозам. Підвищення ролі довготермінових прогнозів викликане умовами становлення ринкової економіки, суперечливістю цих процесів, а головне, відсутністю довготривалих орієнтирів, які сприяли б зростанню економіки.

У довготерміновому прогнозуванні має домінувати підхід від загального до часткового, від варіантів розвитку соціально-економічної системи країни до обґрунтування прогнозу в рамках конкретного регіону з врахуванням його специфічних особливостей. Системний підхід до прогнозування соціально-економічного розвитку регіону – це, у першу чергу, спосіб представлення відповідних задач прогнозування, які вимагають врахування як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

Всі етапи процесу розроблення прогнозу вимагають узгодження з поставленими завданнями та визначеними цілями. При цьому в одних випадках на основі поставленої мети прогнозуються шляхи її досягнення, в інших – процес прогнозування здійснюється для того, щоб визначити бажану мету, яка відповідає потребам соціально-економічного розвитку системи. У першому випадку йдеться про нормативне прогнозування, у другому – про дослідне. Поєднання нормативного і дослідного прогнозування дає змогу найбільш ефективно визначити тенденції розвитку великих систем.

При прогнозуванні соціально-економічного розвитку регіону важливе значення має принцип черговості постановки задач прогнозування. За оцінкою спеціалістів, нараховується більш ніж 150 методів прогнозування, хоча на практиці використовується 10-15. Серед них можна виділити інтуїтивні, аналітичні і статистичні, які включають такі групи методів:

- **інтуїтивні** – методи експертних оцінок, методи історичних та географічних аналогій;
- **аналітичні** – сіткові методи, матричні методи, методи ігрового моделювання, методи оптимізації;
- **статистичні** – методи екстраполяції, методи кореляції і регресії.

Інтуїтивні методи використовуються у випадках неможливості кількісної оцінки окремих явищ (процесів) або неможливості врахувати і значну кількість факторів через складності об'єктів. Ці методи базуються на використанні експертних оцінок.

Суть методу експертних оцінок полягає у здійсненні експертизи (аналізу явищ, об'єктів, процесів та можливих шляхів їх розвитку) окремими фахівцями (індивідуальна експертна оцінка), або групою фахівців (колективна експертна оцінка). За допомогою цього методу виявляються особливості прогнозних завдань і систематизується інформація, необхідна для розробки стратегії соціально-економічного розвитку регіону, а також для прийняття управлінських рішень за її реалізації. Хоча отримані результати експертного аналізу носять певною мірою суб'єктивний характер, його переваги полягають в отриманні незалежних та фахових оцінок.

При здійсненні експертних оцінок перевагу має фаховість експертів, а не їх кількість. Однак при проведенні експертної оцінки залучається якомога більша кількість експертів – спеціалістів різного профілю з метою отримання комплексної оцінки досліджуваних проблем. Якість експертних оцінок залежить, по-перше, від рівня фаховості і знань експерта; по-друге, від рівня володіння інформацією про об'єкт дослідження, але цей вид оцінки дуже важливий тому, що він:

- забезпечує зворотний зв'язок розробників стратегії з населенням регіону;
- дає змогу відстежувати таку інформацію, яку неможливо отримати з матеріалів статистичної звітності, фондових та нормативних матеріалів;
- надає більш широкий діапазон критеріїв оцінок;
- розкриває перспективне бачення розвитку оцінюваних позицій.

Метод експертних оцінок є одним з новітніх методів ситуаційного аналізу, придатним до використання з метою з'ясування ступеня гостроти проблем розвитку об'єкта у процесі розробки стратегії регіону. Відомі в основному два види експертних оцінок: індивідуальні і групові. Методи індивідуальних експертних оцінок, у свою чергу, діляться на аналітичні експертні оцінки, інтерв'ю, парні порівняння та інші. Методи колективної експертної оцінки включають метод комісії, метод Дельфі, Паттерн та інші. Метод інтерв'ю передбачає бесіду організатора експертизи з спеціалістом-експертом у певній сфері знання. Метод аналітичних записок (оцінок) передбачає можливість довготермінової та ретельної роботи експерта над поставленими запитами. Суть методу комісії полягає в тому, що спеціалісти погоджують свою думку про стан будь-якого процесу в майбутньому або шляхах і методах досягнення цілей у відкритій дискусії.

Метод Дельфі був розроблений у США співробітниками науково-дослідної корпорації "РЕНДкорпорейшн" О. Хелмером та Т. Гордоном. Цей метод характеризується трьома основними особливостями: анонімністю, вико-

ристанням результатів попереднього туру та статистичною обробкою результатів групової відповіді. Анонімність досягається тим, що члени групи невідомі одне одному. У результаті кожен експерт має змогу у процесі послідовних турів опитування змінити свою думку без публічної заяви про це, а відповідно, без втрати репутації. Члени групи спілкуються тільки з організаторами експертизи.

Використання результатів попереднього туру опитування, доповнене статистичними характеристиками групової відповіді, дає змогу кожному експерту познайомитись з думкою своїх анонімних колег, зіставити свої відповіді з узагальненими висновками всієї групи експертів.

Статистична характеристика результатів групової відповіді передбачає визначення показників, котрі дають змогу виявити, наскільки відповідь кожного експерта відповідає точці зору групи експертів у цілому. Суть методів історичних і географічних аналогій полягає порівняно з взірцем розвинутих регіонів, розвиток яких проходив в аналогічних умовах. Аналітичні методи прогнозування, які базуються на економіко-математичному моделюванні, доцільно застосовувати за наявності досконалої вхідної інформації і можливості формалізації процесів, що прогнозуються.

Класифікуються економіко-математичні моделі також за такими ознаками:

- **за призначенням результатів** – пасивні, активні;
- **за рівнем величини об'єктів** – в цілому по регіону, на рівні господарських комплексів;
- **за рівнем структуризації об'єктів** – однопродуктові, багатопродуктові, міжгалузеві;
- **за зовнішнім впливом** – закриті, відкриті;
- **за врахуванням часового фактору** – статичні, динамічні;
- **за методами економічних задач** – балансові, оптимізаційні;
- **за кількістю незалежних змінних** – однофакторні, багатфакторні.

Статистичні методи можуть використовуватись для підготовки вхідної інформації для оптимізаційних моделей. При застосуванні статистичних методів найбільш надійні результати одержуються при коротко- і середньотерміновому прогнозуванні.

При прогнозуванні методами екстраполяції виходять з інерційності явищ (процесів), що досліджуються і прогнозуються. Ступінь інерційності залежить від розміру і масштабу процесу, що вивчається. На мікрорівні вплив окремого фактора може миттєво змінити ситуацію, в той час, коли на мікрорівні, через дії багатьох факторів, які здійснюють часом протилежний один одному вплив, інерційність зберігається більшою мірою.

При значній інерційності економічних процесів (явищ), що досліджуються, можна з достатнім ступенем імовірності сподіватися, що закономірності, які виникли в "передісторії", будуть з незначними змінами діяти і у прогнозованому періоді. Основу екстраполяційних методів прогнозування становлять динамічні ряди. Динамічним рядом називається послідовність показників, які характеризують зміну явища (процесу, об'єкта) у часі. Окремі спостереження динамічного ряду називаються рівнями.

За часом, відображеним у динамічних рядах, вони поділяються на моментні та інтервальні. У моментних рядах динаміки рівні виражають величини явища на відповідну дату, наприклад, залишки готової продукції на перше число кожного місяця, вартість основних фондів на початок, чи кінець року та ін. В інтервальних рядах рівні виражають розміри явищ за проміжок часу, наприклад, випуск продукції за місяць, квартал, рік.

При побудові динамічних рядів необхідно, у першу чергу, зосередити увагу на порівнянності рівнів ряду. Це значить, що усі рівні повинні виражатися в однакових одиницях виміру, розраховуватися за єдиною методологією, включати єдине коло об'єктів. Для ефективного застосування наведених методів прогнозування соціально-економічного розвитку регіону необхідний цілеспрямований аналіз існуючої інформаційної бази і визначення її придатності для відповідних методів.

Література

1. Закон України "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України". 2004. – 36 с.
2. **Анализ** и прогнозирование развития экономики региона (под ред. Н.Г. Чумаченко. – К.: Наук. думка, 1991. – 264 с.
3. **Грабовецький Б.Є.** Економічне прогнозування і планування: Навч. посібник. – К.: Центр навч. літ-ри, 2003. – 236 с.
4. **Морозова Т.Г., Пикулькин А.В., Тихонов В.Ф. и др.** Прогнозирование и планирование в условиях рынка: Учебн. пособие для ВУЗов. – М.: Юнити-Дана, 1999. – 322 с.
5. **Панасюк Б.** Прогнозування економічного розвитку України// Економіка України. – 2000, № 9. – С. 36-44.

УДК 331.56 *Доц. В.І. Приймак, канд. фіз.-мат. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка; доц. В.І. Жовтанецький, канд. екон. наук – ІРД НАН України*

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Вивчено особливості безробіття в Україні. Досліджено його структуру. Запропоновано заходи, впровадження яких сприятиме зменшенню кількості зареєстрованих, незареєстрованих і приховано безробітних в країні.

*Doc. V.I. Pryjmak – Lviv National University after Ivan Franko;
doc. V.I. Zhovtanetsky – IRR NASU*

Improvement of state regulation of unemployment in Ukraine

Features of unemployment in Ukraine are investigated. Its structure is investigated. Actions which introduction will assist reduction of quantity registered, unregistered and latently unemployed in the country are offered.

Процес реформування економіки потребує вдосконалення структури робочої сили. Частина працівників за своїми професійно-кваліфікаційними характеристиками не відповідає новим вимогам економіки. Зростає структурне безробіття, оскільки пропозиція робочої сили не збігається зі структурою робочих місць. Високий рівень безробіття призводить до економічних витрат, соціального напруження і недовикористання трудового потенціалу. Значні соціально-економічні наслідки має довготривале безробіття.